

Bij de start van de pers- en marketingcampagne op 7 september 2017 op De Haar, sprak René Dessing, directeur van sKBL, de volgende woorden

Eén van de 16 aanbevelingen van het evaluatierapport dat verscheen na het Themajaar voor de historische buitenplaatsen 2012 luidde:

Historische buitenplaatsen zijn in Nederland vrijwel onbekend als dagbesteding, ondanks het feit dat alle elementen voor een volwaardige dag uit aanwezig zijn. In het buitenland weet haast niemand dat ons land plaats biedt aan dit bijzondere type monumentale erfgoed. Toch doet de kwaliteit van onze buitenplaatsen niet af aan die van overeenkomende huizen in het buitenland. De Nederlandse erfgoedwereld is in dit opzicht te bescheiden en houdt zich te veel op de vlakte.

Voorts in hetzelfde eindverslag: *Het NBTC is bereid om met samenwerkende buitenplaatsen te praten om te bezien hoe hun aanbod in het meerjarenplan van het NBTC past.*

Dit nu is mede dankzij de politieke en financiële inspanningen van de provincies Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord- en Zuid-Holland een feit. Dank Jos Vranken voor het houden van je belofte. Dank ook Mariëtte Pennarts want ook jij maakt waar wat de cultuur- en erfgoednota van de provincie Utrecht stelt.

Daarin staat te lezen: *buitenplaatsen zijn een integraal onderdeel in het Utrechtse provinciale erfgoedbeleid en zijn hiermee een van de vier geprioriteerde erfgoedthema's. Hierbij zet de provincie in op het ontstaan van wisselwerking tussen cultuur, natuur en recreatie. In dit veld vervullen de Utrechtse kasteel- en buitenplaatsmusea een belangrijke rol. De provincie spant zich meervoudig in om hen die rol ook te laten spelen in zowel Utrecht, in Nederland en nu ook in het buitenland.*

Het woord samenwerking wordt in het eindverslag van het Themajaar vaker gebruikt. Door samenwerking ontstaat een betere positionering waardoor bezoekers beter kunnen achterhalen wat er te doen is. In Utrecht en Gelderland zijn toeristische organisaties zoals het RBT Kan, RBT Achterhoek en RBT Utrechtse Heuvelrug en Vechtstreek naast culturele instellingen hier actief mee bezig. sKBL is in overleg met de provincies Noord- en Zuid-Holland om gezamenlijk en interprovinciaal de publieksaandacht voor hun buitenplaatsen te vergroten. Mede dankzij zulke initiatieven kan sKBL uitgroeien tot een verbindende partner van onder andere de Nederlandse kasteel- en buitenplaatsmusea en van buitenplaatsen die door middel van horeca-activiteiten worden benut.

Regelmatig nodigt sKBL direct betrokkenen rond Nederlandse buitenplaatsen uit voor overleg en betrekken wij hen in

- landelijk onderzoek naar publieksbeleving,
- de inzet van vrijwilligers,
- do's and don'ts rond kerstfairs en evenementen en
- organiseert sKBL samen met partners zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds studiedagen waarop wij diverse partijen uitnodigen om kennis te delen.

Met elkaar vertegenwoordigen onze buitenplaatsen een gevarieerd palet van rood/groene monumentale verschijningsvormen. Waren ze vroeger meestal particulier bewoond, nu worden ze verschillend benut:

- nu nog zijn ca. 300 buitenplaatsen particulier bewoond,
- zijn er 65 in gebruik als kasteel- of buitenplaatsmuseum,
- doen er meer dan honderd dienst als horecagelegenheid,
- zijn vele objecten toevertrouwd aan natuurorganisatie dan wel worden ze gebruikt als zorginstelling of gemeentehuis.

Ze wortelen alle echter in de tijd waarin het buitenleven door meerdere bevolkingslagen werd omarmd. Men beleefde ze als het summum van zomerse genoegens. Dat de vervuilde en overlopen steden de collectieve tocht naar buiten stimuleerden, mag duidelijk zijn. Buiten genoot men van de elementen en de seizoenswisselingen, daar beleefde men de natuur in al zijn monumentaliteit en ontspande men zich in warm zonlicht.

Nu is het niet veel anders met het te drukke Amsterdam en de volle Randstad. Door de tijden heen is er niets veranderd aan het besef dat groen heilzaam is en dat haast iedereen de zomer verkiest boven de winter. Eigenlijk zijn bezoeken aan historische

buitenplaatsen culturele uitjes in het groen. Op de buitenplaats ben je als het ware in de natuur plus want daar raakt iedereen onder de indruk van hun

- monumentale aanleg waarin zich
- mooie lanen, zichtassen, sterrenbossen, moestuinen en waterpartijen bevinden,
- waar onverwachte vergezichten en romantische doorkijkjes te zien zijn in landschappelijke tuinen en waar
- de eeuwenoude geschiedenis invoelbaar is door de vele verhalen die er leven over de vroegere elite die uit oude adel en schatrijke Amsterdamse kooplieden bestond.

Overigens is dit een element waarin het Nederlandse verhaal over het buitenleven afwijkt van de ons omringende landen. Met name in het destijds omvangrijke gewest Holland, ontstond een buitenplaatscultuur die volledig door rijk geworden burgers werd bepaald en ingericht. Zij eigenden zich hiermee een vormentaal toe, die in de meeste Europese landen aan de adel was voorbehouden. Met uitzondering van Zwitserland en de Italiaanse stadstaten zoals Venetië en Florence, waren in Europa nergens zoveel burgers grootgrondbezitters als bij ons. Het hande­lsgeld klotste binnen en werd niet alleen benut voor nieuwe handel­sondernemingen, ook werd belegd in grond om het te verpachten als land- en tuinbouwgrond of om er ossen te weiden. Tegelijk benutten de kooplieden ook veel grond om los van elkaar duizenden buitenplaatsen met fraaie tuinen en parken aan te leggen en waar de buitenhuizen wel leken op de stadse grachtenpanden.

Door onze internationale handelscontacten arriveerden hier vele exotische zaden en planten. Die werden hier opgekweekt, vermeerderd en soms ook weer uitgevoerd. Zo was Caspar Fagel, raadspensionaris van de Staten van Holland, in zijn vrije tijd een verwoed plantenverzamelaar. Uit hoofde van zijn functie speelde hij een toezichhoudende rol op de gang van zaken in verschillende VOC-kamers. Hierdoor had hij een wereldwijd netwerk dat hem ook planten uit de hele wereld opleverde. Hij was de eerste in ons land die het lukte om een orchidee in bloei te trekken. Koningin Mary Stuart, die gehuwd was met koning-stadhouder Willem III, was erg onder de indruk van zijn collectie die hij bijeen had gebracht op zijn gehuurde buitenplaats Leeuwenhorst bij Noordwijk. Na zijn dood in 1688 kocht Mary zijn plantencollectie aan en verscheepte deze naar Hampton Court. Sommige planten uit die collectie leven nog altijd voort in Engelse botanische tuinen.

Als het een buitenplaats-eigenaar was gelukt om een eetbare ananas op te kweken, vroegen de burens op andere buitenplaatsen zulke vruchten te leen om ze als welstandsteken tijdens etentjes op speciaal ontworpen houders te kunnen tonen. Ze waren luxe omdat ze bij ons pas groeien als ze zelfs in de zomer onder hoge temperaturen in kassen werden gekweekt. Iets soortgelijks gebeurde op De Hartekamp in Heemstede. Daar werkte de wereldberoemde plantenkenner Linnaeus voor bankier George Clifford. Hij wist als eerste in ons land eetbare bananen te kweken. Zo zijn er oneindig meer verhalen te vertellen over planten en bloemen waardoor ons land vroeg een naam verwierf op dit gebied.

Genootschap Amstelodamum gaf in 1919 een boek uit met daarin samenvattingen van honderden reisdagboeken. Je leest hierin wat die buitenlandse bezoekers hier tussen 1600 en 1850 zoal bekeken. Vooral gedurende de 18de eeuw bezochten ze buitenplaatsen.

- In en rond Den Haag gingen ze de stadhouderlijke paleizen, Hofwijck en Duivenvoorde binnen.
- Ook bevoeren zij de Vecht met z'n oevers rijk aan buitenplaatsen,
- ze bekeken adellijke bezittingen in Gelderland zoals Middachten, Verwolde en Rosendaal of het schatrijke Twickel in Overijssel.
- De 17de-eeuwse schilder Jacob Ruysdael bezorgde landgoed Singraven in 1650 roem door er de watermolen te vereeuwigen. Het schilderij hoort bij onze iconen uit de 17de-eeuw.

Sommige van die adellijke reizigers maakten zich vrolijk over de Amsterdamse burgermanbuitens, anderen bekeken ze met enig dedain vanwege hun doorgaans kleine omvang, maar meestal schreven zij in bewonderende, haast jaloerse woorden over ons verzorgde wonderschone en waterrijke Arcadië. Onder hen tsaren, koningen en beroemdheden zoals Hans Christiaan Andersen, de Italiaanse avonturier Giacomo Casanova, de Franse filosoof Diderot en de Engelse dichter Shelley. Ook in onze tijd weten buitenplaatsen internationale bezoekers aan te trekken. Hier in De Haar feestte filmvedette Brigitte Bardot bij de familie Van Zuylen

van Nijvelt. Zij lieten haar ongestoord met een brommer door de gangen van dit kasteel snorren. Zij werd warm onthaald met op haar kamer dure parfums, lievelingsbloemen en favoriete tijdschriften. Maar ook andere jetset bezocht dit kasteel zoals Gina Lolo brigida, Maria Callas, Yves Saint Laurent, Gregory Peck, Joan Collins en Roger Moore.

Nog even terugkomend op dat kleinschalige karakter van onze buitenplaatsen en kastelen. Er zijn er bij ons die zeggen dat ze zo schril afsteken bij de grote Engelse en Duitse landgoederen. Maar dit is nu precies wat ze in de ogen van Duitse, Vlaamse en Engelse bezoeker zo aantrekkelijk maakt. Voor hen vertegenwoordigen onze buitens de menselijke maat, ze zijn te begrijpen, te beleven en te bewonen met hun fraaie interieurs vol zilver, lambriseringen, antieke meubelen, porselein en Delfts aardewerk, kasten en kroonluchters. Zij vereenzelvigen zich hier makkelijker met de vroegere eigenaren dan zij dit in hun eigen land kunnen doen waar koningshuizen of adel vaak op immense paleizen en kastelen leefden. Daar is de afstand tussen huis en bezoeker zo veel groter.

Waar in Engeland en Duitsland de grootte van het huis werd bepaald door de omvang van het landbezit, speelde dit bij ons een mindere rol. Onze voorouders, niet gehinderd door hoge arbeidslonen of gebrek aan mankracht, zochten het monumentale meer in het geheel van huis en tuin. Bij de aanleg van een buiten waren dit gelijkwaardige onderdelen. Park, bijgebouwen en moestuin waren net zo belangrijk als de bouw van een representatief maar bewoonbaar landhuis. Huis en tuin waren onlosmakelijk met elkaar verbonden en zo zorgden zij er ook voor, ondanks het feit dat ze 's winters door de kou maanden leeg stonden.

Telkens als ik met buitenlandse gasten kastelen en buitenplaatsen in ons land bezoek valt mij keer op keer op hoe plezierig men hun omvang en voorkomen ervaart. Dit viel mij laatst ook op toen ik samen met het NBTC enige Vlaamse en Duitse journalisten hier ontving. Zij vergaapten zich hier aan iets waarvan zij het bestaan nooit hebben geweten en berichten daar nu over.

Graag wens ik de deelnemers die samenwerken met het NBTC aan het succes van verhaallijn castles and countryhouses alle goeds toe. Mijn advies hierbij is: laat het zien zoals het is met de 'gewone' verhalen die met dit erfgoed samenhangen. Blijf u verdiepen in dit prachtige maar niet direct hapklare en omvangrijke verhaal. In vergelijking met het buitenland onderscheiden wij ons juist daarin. Ons land gaf dit fenomeen een geheel eigen vorm. Onze buitens vormen met elkaar een uniek Nederlands aanbod. Een aanbod dat op vele komende Duitse en Vlaamse bezoekers ongetwijfeld een aantrekkingskracht uitoefent en indruk zal maken.

Dank u wel.

